

УДК [378.6:37](100):37.014.25

О.А. Голюк, Вінниця, Україна / O.Holiuk, Vinnytsia, Ukraine  
Йоланта Гурал–Пулроле, Кельце, Польща / Jolanta Góral-Pórola, Kielce, Poland  
Т.Кук, Ченстохова, Польща / T.Kuk, Czeszochowa, Poland  
o.goluk@gmail.com

## РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА СТУДЕНТІВ НА МІЖНАРОДНУ АКАДЕМІЧНУ МОБІЛЬНІСТЬ У ПРАКТИЦІ РОБОТИ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

**Анотація:** У статті обґрунтовано, що темпи інтеграції вищої освіти України до Європейського освітнього простору залежать від конкретних практичних кроків кожного закладу вищої освіти щодо реалізації права викладачів і студентів на міжнародну академічну мобільність. Проаналізовано сутність міжнародної академічної мобільності студентів. Презентовано досвід факультету дошкільної, початкової освіти та мистецтв Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського щодо реалізації права студентів на міжнародну академічну мобільність. Окреслено проблеми, що виникають у студентів на шляху реалізації права на міжнародну академічну мобільність. Запропоновано шляхи подолання зазначених проблем.

**Ключові слова:** академічна мобільність; міжнародна академічна мобільність; освітня програма; спільна освітня програма; освітня програма «Подвійний диплом».

**Summary.** The article substantiates that the rate of integration of higher education in Ukraine into the European educational space depends on concrete practical steps of each institution of higher education on the implementation of the teachers' and students' right to international academic mobility. The essence of students' international academic mobility is analyzed. The experience of the Faculty of Preschool, Primary Education and Arts of the Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynsky State Pedagogical University on the realization of students' right to international academic mobility is presented. The problems arising by students' realization on the right to international academic mobility are outlined. The ways of overcoming these problems are offered.

**Key words:** academic mobility; international academic mobility; educational program; joint educational program; educational program «Double Diploma».

**Постановка проблеми.** Реформування вищої освіти в Україні відповідно до стандартів та рекомендацій Європейського простору вищої освіти спрямоване на вирішення низки стратегічних і тактичних завдань, серед яких – підвищення конкурентоздатності випускників вишів на українському та міжнародному ринках освітніх послуг та праці, залучення світового інтелектуального потенціалу до вітчизняного освітнього процесу на основі двосторонніх та багатосторонніх угод між закладами-партнерами. Саме тому Законом України «Про освіту» передбачено, що держава має створити умови для реалізації права учасників освітнього процесу на міжнародну академічну мобільність; розроблення спільних освітніх і наукових програм з іноземними закладами освіти, науковими установами, організаціями [7].

Якість вирішення поставлених завдань, темпи інтеграції вищої освіти України до Європейського простору вищої освіти шляхом реалізації положень та принципів Болонського процесу залежать від конкретних практичних кроків кожного закладу вищої освіти щодо реалізації права здобувачів вищої освіти на міжнародну академічну мобільність. Така мобільність є найбільш розвиненою формою інтернаціоналізації освіти, яка сприяє інтеграції особистості у міжнародну академічну спільноту в рамках глобального освітнього простору. Україна, яка обрала шлях на європейську інтеграцію, демократизацію суспільства, підписавши Болонську декларацію та ставши однією з країн-учасників Болонського процесу, повинна гідно увійти до зони європейської освіти [3].

**Аналіз попередніх досліджень.** Аналіз вітчизняної та зарубіжної науково-педагогічної літератури засвідчив, що дослідження сутності процесу академічної мобільності стало предметом вивчення широкого кола науковців.

Так, С.Вербицька студентську академічну мобільність визначає як процес здобуття студентом знань і навичок у закладі вищої освіти країни, в якій він не має статусу громадянина. На її думку, студентська академічна мобільність передбачає безпосередній перетин кордону фізичною особою, з урахуванням попередньо здобутої освіти та з присвоєнням кваліфікацій чи наукового ступеня по закінченню терміну навчання [2, с. 20]. При цьому, мається на увазі повернення студента в свою країну по завершенні навчання за кордоном.

Згідно поглядів Н.Гуляєвої, академічна мобільність – це можливість упродовж періоду навчання

провчитись один або більше семестрів в іншому вищому навчальному закладі, де готують фахівців з цієї ж спеціальності із зарахуванням дисциплін (кредитів) та періодів навчання; ефективніше розвивати особистий інтелектуальний потенціал [4]. Т.Фініков та О.Шаров слушно зауважують, що академічна мобільність – це дієвий інструмент трансферу нових знань, передових наукових, дидактичних та управлінських технологій, який дозволяє наближувати вітчизняну науково-освітню сферу до світового мейнстріму [9].

Т.Жижко наголошує на існуванні потужного зв'язку між академічною мобільністю та динамікою розгортання Болонського процесу в Україні: «Важливим аспектом впровадження Болонської системи є академічна мобільність, що слугує формуванню відкритого освітнього простору, який у свою чергу сприятиме мобільності студентів та професорсько-викладацького складу» [5, с. 6].

Академічна мобільність у сфері вищої освіти представляє собою об'єктивний процес, при якому цілі, функції та організація надання освітніх послуг набувають міжнародний вимір. Вона включає наступні форми міжнародного співробітництва: 1) індивідуальна мобільність: мобільність студентів або професорсько-викладацького складу в освітніх цілях; 2) мобільність освітніх програм і університетська мобільність, формування нових міжнародних стандартів освітніх програм, у тому числі мобільність в рамках реалізації програми "Подвійні дипломи"; 3) інтеграція в навчальні програми міжнародного виміру та освітніх стандартів; 4) університетське партнерство: створення стратегічних освітніх альянсів [11].

Закон України «Про вищу освіту» визначає академічну мобільність як можливість учасників освітнього процесу навчатися, викладати, стажуватися чи проводити наукову діяльність в іншому закладі вищої освіти (науковій установі) на території України чи поза її межами та гарантує право здобувачам вищої освіти на академічну мобільність, у тому числі міжнародну [6].

**Мета статті:** презентувати досвід факультету дошкільної, початкової освіти та мистецтв Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського щодо реалізації права студентів на міжнародну академічну мобільність.

**Виклад основного матеріалу.** Виїзд студентської молоді закордон з метою отримання вищої освіти – не новий феномен для України. Проте останнім часом міграція потенційних абітурієнтів до Польщі, Чехії, Словаччини та інших держав, набирає потужних обертів.

Вирішення проблеми реалізації права викладачів і студентів на міжнародну академічну мобільність як інструменту підвищення якості вищої освіти знаходиться в центрі уваги керівництва Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського і зокрема, факультету дошкільної, початкової освіти та мистецтв.

Так, у березні 2017р. було підписано міжнародну угоду про співпрацю між ВДПУ імені Михайла Коцюбинського та Старопольською Школою Вищою (м.Кельце, Польща). В рамках цієї угоди кафедрою дошкільної та початкової освіти (ДПО) спільно з представниками польського вишу було розроблено освітню програму другого (магістерського) рівня вищої освіти «Дошкільна та початкова освіта» зі спеціалізацією «Логопедія». Для цього відбулося узгодження навчальних планів: визначено перелік навчальних дисциплін з відповідною кількістю кредитів ECTS, форми контролю з яких будуть перезараховані польським вишем; окреслено перелік навчальних дисциплін, які будуть вивчатися в Старопольській Школі Вищій; встановлено перелік навчальних дисциплін, для викладання яких будуть запрошені викладачі ВДПУ імені Михайла Коцюбинського; узгоджено графіки освітнього процесу. Окрім того, частину навчальних дисциплін було включено до вибіркового блоку навчальних планів підготовки здобувачів СВО «Магістр» спеціальностей 012 «Дошкільна освіта» та 013 «Початкова освіта».

На другому етапі викладачами кафедри ДПО здійснювалася профорієнтаційна робота серед студентів 4-го курсу, які планували вступ до магістратури. Така робота проводилася як у формі безпосереднього контакту зі студентами, так і у соціальних мережах, через виготовлення і розповсюдження рекламних буклетів.

У серпні 2017 р. представники Старопольської Школи Вищої прибули до ВДПУ імені Михайла Коцюбинського для оформлення всіх необхідних документів та зарахування потенційних студентів. Сім студентів 1-го курсу магістратури факультету дошкільної, початкової освіти та мистецтв скористалися можливістю навчання в двох провідних закладах вищої освіти України та Польщі. По закінченню навчання вони отримають два дипломи: диплом державного зразка про закінчення Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського з присвоєнням кваліфікації, передбаченої освітньою програмою, обраною при вступі та диплом європейського зразка про закінчення Старопольської Школи Вищої з присвоєнням кваліфікації: «Вихователь дитячого садка, вчитель початкової школи, логопед». Така можливість обумовлена «Положенням про порядок реалізації права на академічну мобільність», у якому зазначено, що навчання вітчизняних учасників освітнього процесу за узгодженими між закладами-партнерами вищої освіти освітніми програмами, що включають програми академічної мобільності, може передбачати отримання випускниками документа про вищу освіту закладу-партнера [10].

Окрім того, для цих студентів відкрилася можливість взяти участь у конкурсі на проходження літньої педагогічної практики в Іспанії, Греції, Португалії за програмою ERASMUS+. Лише двоє студентів пройшли

конкурсний відбір, підтвердивши достатній рівень володіння англійською мовою (рівень B2) та продемонструвавши достатній рівень набутих педагогічних компетентностей.

В рамках зазначеної угоди про співпрацю викладачі кафедри ДПО пройшли безкоштовне стажування на базі Старопольської Школи Вищої. Педагоги відвідали серію уроків у початковій школі, взяли участь у науково-практичному семінарі, ознайомились із особливостями побудови освітнього процесу в педагогічному університеті Польщі. Між науково-педагогічними працівниками провідних закладів вищої освіти України та Польщі встановилися тісні наукові зв'язки, результатом яких стали спільні публікації у фахових виданнях.

Оскільки Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського визначається своїми науковими здобутками та потужним науково-педагогічним потенціалом [1], викладачі університету активно залучаються до читання лекцій у Старопольській Школі Вищої.

У грудні 2017 р. було підписано аналогічну міжнародну угоду про співпрацю між ВДПУ імені Михайла Коцюбинського та Вищою Школою Лінгвістичною (м.Ченстохова, Польща). Одним із пунктів цієї угоди було залучення студентів для навчання за програмами «Подвійний диплом».

Не дивлячись на схожість підготовки здобувачів ВО як за спільною розробленою освітньою програмою (Вінниця-Кельце), так і за програмою «Подвійний диплом» (обов'язкова умова – буди студентом українського вишу), існують певні відмінності. Так, Вищою Школою Лінгвістичною самостійно розроблено освітню програму на основі вивчення і аналізу значної кількості навчальних планів підготовки бакалаврів і магістрів різних закладів вищої педагогічної освіти України. Тобто, самостійно визначено навчальне навантаження здобувача вищої освіти, необхідного для досягнення визначених результатів навчання, та обліковано у кредитах ECTS. А відтак, ніяких змін і доповнень в існуючі освітньо-професійні програми підготовки здобувачів СВО «Бакалавр» і «Магістр» спеціальностей 012 «Дошкільна освіта» та 013 «Початкова освіта» вносити не потрібно. Окрім того, до навчання у Вищій Школі Лінгвістичній можуть долучитися студенти будь-якого курсу. Зазначимо, що на сьогоднішній день за такою програмою навчаються четверо студентів факультету дошкільної, початкової освіти та мистецтв (двоє студентів 3-го курсу бакалаврату та двоє студентів 2-го курсу магістратури), ще п'ятеро студентів планують долучитися влітку.

Річний досвід співпраці з вишами Республіки Польща дозволив нам окреслити основні проблеми, що виникають у студентів на шляху реалізації права на міжнародну академічну мобільність:

- низька мотивація студентів, зумовлена фінансовими витратами на навчання закордоном (особливо для тих, хто навчається за контрактом);
- мовний бар'єр (низький рівень володіння англійською мовою та майже незнання польської);
- гальмування батьками планів своїх дітей через власні шаблонні страхи (приклади висловлювань батьків: «а раптом щось трапиться, а мене не буде поряд», «а хто там буде слідкувати за харчуванням дітей?», «а раптом це якийсь обман», «а хто з дорослих буде з ними жити в гуртожитку?», «а хто мені влітку буде допомагати на городі?», «моя дитина ще мала, щоб їздити по закордонах», «кому ті закордонні дипломи в нашому селі потрібні?» тощо);
- страх втратити роботу, яку студенти встигли знайти протягом літнього періоду тощо.

Цілком зрозуміло, що для розв'язання окреслених проблем важливо, щоб самі студенти мали прагнення стати суб'єктами міжнародної академічної мобільності, усвідомлювали, що така мобільність є важливою виключно для їхнього особистісного та професійного зростання, вміли самостійно приймати доленосні рішення і нести відповідальність за власне життя.

Керівництво ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, викладачі кафедри ДПО здійснюють певну роботу в цьому контексті:

1. Створено презентації, в яких міститься детальна інформація щодо умов навчання за програмами паралельного навчання в Україні та Польщі і розміщено на сайті університету.

2. Поширюється інформація щодо переваг навчання за програмою «Подвійний диплом» у соціальній мережі Facebook.

3. Постійно презентуються всі досягнення і додаткові можливості, які отримали наші студенти, вступивши на програму «Подвійний диплом» (можливість влаштуватися на роботу під час перебування у Польщі; взяти участь в програмі ERASMUS+ і отримати шанс проходження літньої педагогічної практики в Іспанії; вступити на безкоштовну програму в Польщі для отримання додаткової спеціалізації або другої вищої освіти тощо).

4. Проведено серію круглих столів та інформаційних зустрічей для студентів усіх курсів факультету на тему: «Студент студенту про особливості навчання за спільною освітньою програмою ВДПУ та вишів Республіки Польща», «Можливості програми ERASMUS+ для студентської молоді педагогічних закладів вищої освіти України» тощо.

5. Проводиться інформаційно-роз'яснювальна робота серед батьків здобувачів вищої освіти.

В університеті відкрито курси вивчення польської мови для викладачів і студентів; проводиться робота щодо підвищення якості англомовної підготовки майбутніх педагогів; заохочується викладання викладачами фахових дисциплін англійською мовою, що є чинником інтеграції української педагогічної спільноти в міжнародне академічне співтовариство і фактором підвищення позицій педагогічних університетів у міжнародному рейтингу вищих навчальних закладів [8, с. 10].

**Висновки.** Отже, здобувачі вищої освіти, які реалізують право на міжнародну академічну мобільність через паралельне навчання в Європейських вишах, отримують значні переваги і можливості: випробувати себе в іншій системі організації вищої освіти; отримати додаткові знання в суміжній галузі; вдосконалити рівень володіння іноземною мовою; отримати закордонний професійний та життєвий досвід; вивчити культуру, історію, традиції та обряди Республіки Польща; ознайомитися з тонкощами міжкультурного спілкування як важливої складової професійної компетентності педагога тощо. Отриманий студентами досвід сприятиме зростанню конкурентних переваг особистості як на вітчизняному ринку праці, так і серед роботодавців Європейського Союзу та світової спільноти.

**Список використаних джерел:**

1. Білоус В. С. Інтеграція університетської науки у світовий інформаційний простір / Валентина Білоус, Наталія Лазаренко, Алла Коломієць // Вісник Книжкової палати України: наук.практ.журнал. - 2017. - №6 (251). - С. 19-23.
2. Вербицька С. В. Міжнародна студентська академічна мобільність: етапи розвитку та суб'єкти організації / С. В. Вербицька // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – Житомир, 2009. – Випуск 49. – С. 20–26.
3. Голюк О.А. Особливості підготовки майбутніх викладачів дошкільної педагогіки в контексті реформування вищої освіти України / О.А.Голюк // Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій: збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів інституту педагогіки, психології і мистецтв (Вінниця, ВДПУ ім.М.Коцюбинського, 1-2 квітня 2015 р.) / за ред. Г.С.Тарасенко; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, інститут педагогіки, психології і мистецтв. – Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2015. – Вип.4. – С. 437-440.
4. Гуляєва Н. М. Мобільність викладачів і студентів: проблеми та орієнтири / Н. М. Гуляєва // Матеріали VI щорічної міжнародної конференції «Розбудова менеджмент-освіти в Україні» (17–19 лютого 2005 р., м. Дніпропетровськ). – К. : Навч.-метод. центр «Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні», 2005. – С. 76–81.
5. Жижко Т. Академічна мобільність – об'єктивна умова розвитку університетської освіти / Т. Жижко // Вісник інституту розвитку дитини. Серія: Філософія. Педагогіка. Психологія: Збірник наукових праць / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. – Вип. 10. – С. 6-10.
6. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII (Редакція станом на 27.07.2017). [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
7. Законом України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
8. Лазаренко Н.І. Викладання навчальних дисциплін у педагогічних університетах іноземною мовою як чинник євроінтеграції / Н.І. Лазаренко, Є.В. Громов // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми // Зб. наук. пр. – Вип. 49 / редкол. – Київ-Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2017. – С.8-11.
9. Моніторинг інтеграції української системи вищої освіти в Європейський простір вищої освіти та наукового дослідження : аналіт. звіт / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. Фонд дослідж. освіт. політики» ; за заг. ред. Т. В. Фінікова, О. І. Шарова. – К. : Таксон, 2014. – 144 с.
10. Про затвердження Положення про порядок реалізації права на академічну мобільність. Постанова КМУ від 12 серпня 2015 р. № 579 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/ru/cardnpd?docid>.
11. Співаковська Є. О. Формування мобільності студентів в рамках європейської інтеграції / Є. О. Співаковська, В. В. Базиченко // Збірник наукових праць [Херсонського державного університету]. Педагогічні науки. - 2014. - Вип. 65. - С. 57-63.